

Катерина В. Фокіна-Мезенцева*

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ЕКСПОРТНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ І СТРУКТУРНИХ ЗМІН ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ

У статті досліджено оцінювання результативності експортної стратегії України в умовах геополітичних конфліктів, воєнних ризиків, логістичних обмежень і структурних змін зовнішньої торгівлі. Обґрунтовано, що результативність експортної стратегії не може визначатися лише валовим обсягом експорту, оскільки збереження експортних потоків не завжди означає зміцнення економічної стійкості. На основі офіційної статистики зовнішньої торгівлі України за 2024–2025 рр. показано поглиблення дисбалансу між експортом та імпортом: у 2025 р. товарний експорт знизився до 40,37 млрд дол. США, імпорт зріс до 84,74 млрд дол. США, а дефіцит торгівлі товарами збільшився до 44,37 млрд дол. США. Проаналізовано структурні зміни товарного експорту, зокрема зменшення частки зернових культур, олійного насіння і руд та зростання частки жирів і олій, чорних металів, деревини, електричних машин і устаткування. Встановлено, що ці зміни свідчать про часткові структурні зрушення, але не підтверджують завершеної технологічної модернізації експортної моделі. Розкрито значення європейського напрямку, логістичної стійкості та Українського морського коридору для підтримання експортних потоків. Запропоновано систему критеріїв оцінювання результативності експортної стратегії, що охоплює експортну динаміку, зовнішньоторговельну збалансованість, товарну диверсифікацію, структурну якість експорту, географічну диверсифікацію, логістичну стійкість, інституційну підтримку, відповідність вимогам ринку ЄС і макроекономічний ефект. Практичне значення результатів полягає у формуванні аналітичної рамки, адаптованої до умов воєнної економіки України та моніторингу реалізації експортної стратегії до 2030 року.

Ключові слова: експортна стратегія, зовнішня торгівля, геополітичні конфлікти, економічна стійкість, структурні зміни, експортна результативність, Україна.

Табл. 3. Рис. 2. Літ. 15.

DOI: 10.32752/1993-6788-2026-1-298-503-515

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2177-987X>

Kateryna Fokina-Mezentseva

ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF UKRAINE'S EXPORT STRATEGY UNDER GEOPOLITICAL CONFLICTS AND STRUCTURAL CHANGES IN FOREIGN TRADE

The article examines the assessment of Ukraine's export strategy effectiveness under geopolitical conflicts, wartime risks, logistics constraints and structural changes in foreign trade. It is argued that export strategy effectiveness cannot be measured only by the gross value of exports, since the preservation of export flows does not necessarily indicate stronger economic resilience. Based on official foreign trade statistics for 2024–2025, the article shows a deepening imbalance between exports and imports: in 2025, Ukraine's goods exports declined to USD 40.37 billion, imports increased to USD 84.74 billion, and the goods trade deficit widened to USD 44.37 billion. The paper analyses structural changes in goods exports, including a decline in cereals, oil seeds and ores, and an increase in the shares of fats and oils, ferrous metals, wood, electrical machinery and equipment. These changes indicate partial structural shifts but do not confirm

* State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine.

a completed technological modernization of the export model. The article highlights the role of the European direction, logistics resilience and the Ukrainian Sea Corridor in maintaining export flows. A system of criteria for assessing export strategy effectiveness is proposed, covering export dynamics, foreign trade balance, commodity diversification, structural quality of exports, geographical diversification, logistics resilience, institutional support, compliance with EU market requirements and macroeconomic effect. The practical value of the results lies in developing an analytical framework adapted to Ukraine's wartime economy and suitable for monitoring the implementation of the Export Strategy until 2030.

Keywords: export strategy, foreign trade, geopolitical conflicts, economic resilience, structural changes, export performance, Ukraine.

Peer-reviewed, approved and placed: 04.04.2026

Постановка проблеми. Експортна стратегія в умовах геополітичних конфліктів виконує ширшу функцію, ніж просування національних товарів на зовнішні ринки. Для відкритої економіки вона стає інструментом підтримання макроекономічної стійкості, валютних надходжень, виробничої активності та інтеграції до міжнародних ринків. Для України така проблематика має особливе значення, оскільки повномасштабна війна Російської Федерації радикально змінила умови зовнішньоторговельної діяльності: частина традиційних логістичних маршрутів була порушена, виробнича та транспортна інфраструктура зазнала прямих пошкоджень, а імпортна складова у забезпеченні оборонних, енергетичних, інфраструктурних і виробничих потреб істотно зросла [1; 2].

За таких умов результативність експортної стратегії не може визначатися лише валовим обсягом експорту. Збереження або ситуативне нарощування експортних потоків за рахунок сировинних і низькотехнологічних товарів не гарантує довгострокової економічної стійкості, якщо експорт залишається залежним від вузького кола товарних груп, обмеженої кількості ринків і вразливих логістичних маршрутів. Стратегічне значення має інша якість експорту: зростання частки продукції з глибшою переробкою та вищою внутрішньою доданою вартістю, диверсифікація ринків збуту, інституційна підтримка експортерів і поступове наближення до регуляторних вимог Європейського Союзу.

У 2025 р. товарний експорт України знизився порівняно з 2024 р., тоді як імпорт суттєво зріс, що поглибило дефіцит зовнішньої торгівлі товарами [2; 3]. Це актуалізує потребу в уточненні критеріїв результативності експортної стратегії, особливо з огляду на цілі її оновлення до 2030 р.: збільшення експорту товарів і послуг, підвищення частки експорту у ВВП та зменшення частки сировинного експорту [4]. Короткострокова адаптація експортерів до воєнних шоків засвідчує здатність бізнесу підтримувати зовнішньоторговельні потоки, але не дорівнює стратегічній результативності. Остання має вимірюватися через зміну структури експорту, зростання частки продукції з глибшою переробкою, розширення доступу до зовнішніх ринків, логістичну стійкість і внесок експорту у стабільний економічний розвиток країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження експортної стратегії в умовах геополітичних конфліктів охоплюють кілька взаємопов'язаних напрямів: геоекономічну фрагментацію, стійкість ланцюгів

постачання, зміну товарної та географічної структури зовнішньої торгівлі, експортну спеціалізацію та методичне оцінювання експортно-імпоротної діяльності. У міжнародній літературі дедалі більше уваги приділяється тому, що геополітичні конфлікти змінюють як обсяги торгівлі, так і конфігурацію торговельних, інвестиційних і виробничих зв'язків. Гопінат, Гуріншас, Пресбітеро та Топалова показують, що після початку повномасштабної війни в Україні торговельні, інвестиційні та фінансові потоки між геополітично віддаленими блоками почали скорочуватися порівняно з потоками всередині політично ближчих груп країн [5]. Для України цей висновок має безпосереднє значення, оскільки експортна стратегія в умовах війни має враховувати не тільки ринкову кон'юнктуру, а й політичну сумісність торговельних партнерів, санкційні ризики, зміну транспортних маршрутів і правила доступу до ключових ринків.

Другий напрям досліджень стосується стійкості глобальних ланцюгів постачання. Беднарський, Роско, Бломе та Шлепер на основі систематичного огляду літератури доводять, що геополітичні збої перетворюють управління ланцюгами постачання на окреме дослідницьке поле, у межах якого провідне значення мають регіоналізація, перебудова виробничих мереж, зменшення залежності від окремих маршрутів і підвищення прозорості постачання [6]. Для української експортної політики такий підхід є важливим, оскільки після 2022 р. логістична стійкість стала одним із базових критеріїв результативності експорту.

Окремий блок сучасної літератури присвячено впливу війни в Україні на світові аграрні ринки та продовольчу безпеку. Кантрімен, Литвинов, Колодяжний, Богонос і Нів'євський моделюють глобальні економічні наслідки скорочення українського аграрного експорту та показують, що блокування традиційних чорноморських маршрутів створює втрати не тільки для України, а й для світових ринків продовольства [7]. Така постановка питання підтверджує потребу оцінювати експортну стратегію як за вартісними показниками, так і за здатністю підтримувати функціонування критичних експортних каналів.

В українській науковій літературі трансформація зовнішньої торгівлі в умовах війни найчастіше аналізується через динаміку експорту й імпорту, логістичні обмеження, товарну структуру та географічну переорієнтацію. Сімахова визначає основними деструктивними чинниками розвитку зовнішньої торгівлі України під час війни скорочення обсягів експорту й імпорту, негативне сальдо, логістичні проблеми, обмеження руху товарів і руйнування інфраструктури [8]. Норік і Скляр, аналізуючи структуру експортно-імпоротної діяльності України у 2017–2024 рр., фіксують стійке негативне сальдо торгівлі товарами, залежність від енергетичного імпорту, сировинну орієнтацію експорту та переорієнтацію зовнішньої торгівлі на європейські ринки [9]. Ці праці формують емпіричне підґрунтя для висновку, що поточний обсяг експорту не може бути самодостатнім критерієм результативності експортної стратегії.

Для цієї статті особливе значення мають дослідження якісної структури українського експорту. Калюжна та Дашков доводять наявність технологічних

диспропорцій у торгівлі України з ЄС і показують, що розширення доступу до європейського ринку саме по собі не усуває асиметрії між технологічною складністю українського експорту та імпорту з ЄС [10]. Звідси випливає, що збільшення експорту до ЄС не завжди означає стратегічне посилення економіки, якщо товарна структура залишається сировинною або низькотехнологічною.

Мельник і Туницька на матеріалі торговельних відносин України та Польщі у 2022–2024 рр. показують інший вимір проблеми: український експорт до сусідніх ринків часто зберігає сировинний характер, тоді як імпорт формується продукцією з вищою доданою вартістю; аграрний експорт додатково створює ризики торговельних конфліктів і прикордонних обмежень [11], що посилює потребу оцінювати експортну політику з урахуванням товарної структури, регуляторних ризиків і прийнятності української продукції на ринках країн ЄС.

Методичний вимір проблеми розкривається у працях, присвячених експортній спеціалізації та оцінюванню експортно-імпоротної діяльності. Мельничук систематизує маркери експортної спеціалізації, зокрема через логіку виявлених порівняльних переваг, що може використовуватися для аналізу конкурентних позицій окремих товарних груп [12]. Малярець, Лабунська, Сідак, Білоконенко та Онегіна пропонують методичне забезпечення оцінювання експортно-імпоротної діяльності України на основі індикаторів розвитку й ефективності, наближаючи аналіз зовнішньої торгівлі до інтегрального вимірювання результативності [13].

Наявні дослідження добре розкривають окремі аспекти проблеми: глобальну фрагментацію торгівлі та ланцюгів постачання [5; 6], вплив війни на український експорт, логістику й товарну структуру [7–11], а також методичні підходи до оцінювання експортної спеціалізації та експортно-імпоротної діяльності [12; 13]. Водночас бракує компактного підходу, який поєднує фактичну динаміку зовнішньої торгівлі з оцінюванням стратегічної результативності експортної політики за кількісними, структурними, географічними, логістичними та макроекономічними критеріями. Подальший аналіз побудовано навколо цього розмежування.

Метою статті є обґрунтування підходу до оцінювання результативності експортної стратегії України в умовах геополітичних конфліктів і структурних змін зовнішньої торгівлі. Досягнення мети передбачає узагальнення впливу геополітичних конфліктів на реалізацію експортної стратегії України, аналіз структурних змін зовнішньої торгівлі у 2024–2025 рр., визначення обмежень оцінювання експортної стратегії лише за валовими показниками експорту та формування системи критеріїв її результативності в умовах воєнної й геоекономічної нестабільності.

Методичну основу дослідження становлять статистичний, порівняльний і структурно-динамічний аналіз, узагальнення, систематизація та логічне моделювання. Інформаційну базу сформовано за матеріалами Державної митної служби України, Export.gov.ua, Міністерства економіки України, Кабінету Міністрів України, ПРООН, Ради ЄС, Світового банку та сучасних наукових публікацій з проблематики міжнародної торгівлі, експортної спеціалізації й стійкості ланцюгів постачання.

Основні результати дослідження. Після 2022 р. експортна стратегія України формується під впливом трьох взаємопов'язаних груп чинників. Перша пов'язана з прямими війсьними втратами виробничої, енергетичної, портової та транспортної інфраструктури. Друга охоплює зовнішньоторговельну переорієнтацію: посилення ролі європейського ринку, зміну умов доступу до нього, зростання значення технічних, санітарних, фітосанітарних та екологічних вимог. Третя стосується внутрішньої структури експорту, де зберігається висока частка аграрної, сировинної та низькотехнологічної продукції за обмеженої питомої ваги товарів із глибою переробкою. У 2025 р. зовнішня торгівля товарами України характеризувалася поглибленням дисбалансу між експортом та імпортом. За даними Державної митної служби України, протягом 2025 р. в Україну імпортовано товарів на 84,8 млрд дол. США, а експортовано – на 40,3 млрд дол. США [2]. За даними Export.gov.ua, товарний експорт України у 2025 р. становив 40,37 млрд дол. США, що на 2,9% менше, ніж у 2024 р.; імпорт зріс на 19,9% і досяг 84,74 млрд дол. США; дефіцит торгівлі товарами збільшився з 29,07 до 44,37 млрд дол. США [3].

Таблиця 1. Зміна основних показників зовнішньої торгівлі товарами України у 2024–2025 рр., складено автором на основі [3]

Показник	2024 р.	2025 р.	Абсолютна зміна	Відносна зміна
Експорт товарів, млрд дол. США	41,58	40,37	-1,21	-2,9%
Імпорт товарів, млрд дол. США	70,65	84,74	+14,09	+19,9%
Сальдо торгівлі товарами, млрд дол. США	-29,07	-44,37	-15,30	дефіцит зріс на 52,6%
Покриття імпорту експортом, %	58,9	47,6	-11,3 в. п.	-

Дані табл. 1 показують, що головним викликом 2025 р. стало не стільки скорочення товарного експорту, скільки випереджальне зростання імпорту. За рік експорт зменшився на 1,21 млрд дол. США, тоді як імпорт зріс на 14,09 млрд дол. США. Унаслідок цього покриття імпорту експортом знизилася з 58,9% до 47,6%. Такий розрив обмежує макроекономічний ефект експортних надходжень і свідчить, що результативність експортної стратегії не може оцінюватися лише за валовим обсягом експорту.

Для аналізу товарної структури до табл. 2 включено групи, які у 2024–2025 рр. мали найбільшу питому вагу в експорті або найпомітніше впливали на зміну його структури. Такий відбір не відтворює повну номенклатуру експорту, але фіксує позиції, через які найвиразніше проявляється співвідношення сировинної, переробленої та промислової складових.

Дані табл. 2 свідчать про різноспрямовані структурні зміни. Найбільше скоротилася частка зернових культур: з 22,6% до 18,0%, а вартість їх експорту зменшилася з 9,41 до 7,27 млрд дол. США. Також знизилася частки олійного насіння та плодів, руд, цукру, їстівних плодів і горіхів.

Таблиця 2. Зміна вартості та частки основних товарних груп в експорті України у 2024–2025 рр., складено автором на основі [3]

Товарна група	Експорт 2024 р., млрд дол. США	Частка 2024 р., %	Експорт 2025 р., млрд дол. США	Частка 2025 р., %	Зміна вартості, млрд дол. США	Зміна частки, в. п.
Зернові культури	9,41	22,6	7,27	18,0	-2,13	-4,6
Олійне насіння та плоди	3,38	8,1	2,36	5,9	-1,02	-2,2
Руди, шлаки і зола	2,87	6,9	2,38	5,9	-0,49	-1,0
Цукор і кондитерські вироби з цукру	0,65	1,6	0,47	1,2	-0,17	-0,4
Їстівні плоди та горіхи	0,36	0,9	0,30	0,7	-0,06	-0,2
Жири та олії	5,73	13,8	6,38	15,8	+0,66	+2,0
Чорні метали	3,09	7,4	3,33	8,3	+0,24	+0,9
Деревина і вироби з деревини	1,46	3,5	1,68	4,2	+0,23	+0,7
Електричні машини й устаткування	2,26	5,4	2,41	6,0	+0,15	+0,6

Натомість зросла частка жирів та олій, чорних металів, деревини й виробів з деревини, електричних машин та устаткування.

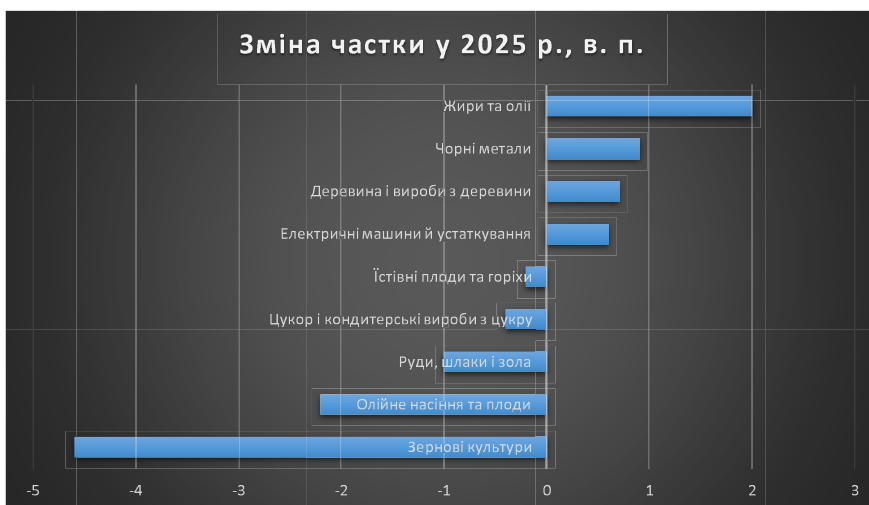

Рис. 1. Структурні зрушення в товарному експорті України у 2025 р., в. п., складено автором на основі [3]

Рис. 1 узагальнює не всю товарну структуру, а зміну питомої ваги основних груп у загальному експорті. Найбільший спад припав на зернові культури, олійне насіння та руди. Найвиразніше зростання частки показали жири та олії, чорні метали, деревина й електричні машини. Така динаміка свідчить про часткове зміщення всередині експортної моделі, але не про завершену структурну модернізацію.

Позитивна динаміка окремих груп потребує обережної інтерпретації. Жири та олії відображають глибшу переробку порівняно з первинною аграрною сировиною. Чорні метали й деревина належать до промислових або напівперероблених груп із різною глибиною доданої вартості. Електричні машини й устаткування мають вищу технологічну складність, однак їхня частка у загальному експорті поки залишається обмеженою. Тому зростання цих позицій варто розглядати як ознаку часткового структурного зрушення, а не як доказ переходу до високотехнологічної експортної моделі.

Географічний вимір експортної стратегії також демонструє поєднання адаптації та концентрації. У 2025 р. українські товари постачалися до 204 країн, порівняно з 200 країнами у 2024 р. Найбільшими напрямками експорту були Польща, Туреччина, Німеччина, Італія та Нідерланди. Сукупно ці п'ять країн забезпечили понад третину товарного експорту України [3].

Рис. 2. Основні країни призначення товарного експорту України у 2025 р., %, складено автором на основі [3]

Рис. 2 показує концентрацію українського експорту на обмеженій групі ринків. Польща забезпечила 12,5% товарного експорту України, Туреччина – 6,8%, Німеччина – 6,0%, Італія – 5,7%, Нідерланди – 4,8%. Така структура підтримує інтеграцію України до європейського та суміжного ринкового простору, проте підвищує чутливість експорту до квот, санітарних і фітосанітарних вимог, прикордонних обмежень та політичних рішень окремих країн-партнерів.

Європейський напрям залишається базовим зовнішньоторговельним контуром України. У 2024 р. торгівля товарами між ЄС та Україною перевищила 67 млрд євро, а ЄС забезпечував понад 50% товарної торгівлі України [15]. У 2025 р. експорт товарів України до європейських країн зменшився з 26,55 до 25,48 млрд дол. США, а його частка в загальному товарному експорті знизилася з 63,9% до 63,1% [3]. Отже, європейський ринок зберігає ключове значення, але не усуває потреби в диверсифікації напрямів експорту й підвищенні регуляторної готовності українських підприємств.

Окремим чинником експортної результативності є логістична стійкість. За даними Міністерства розвитку громад та територій України, з початку функціонування Українського морського коридору порти Великої Одеси обробили 120 млн тонн вантажів, з яких 76 млн тонн становила аграрна продукція. У 2025 р. цим маршрутом перевезено понад 28 млн тонн вантажів, у тому числі понад 15 млн тонн зернових [14]. Значення морського коридору найбільше для масових експортних вантажів – зернових, олійних культур, олії, рудної та металургійної продукції, тобто груп, що формують значну частину товарного експорту й критично залежать від вартості перевезення.

Водночас логістична адаптація не усуває структурних обмежень експортної моделі. Відновлення маршрутів забезпечує фізичну можливість постачання та підтримує валютні надходження, але стратегічна результативність залежить від того, які товари експортуються, на які ринки, з якою глибиною переробки та з яким ефектом для виробництва, зайнятості й податкової бази. Тому логістична стійкість має оцінюватися не окремо, а у зв'язку з товарною структурою, географією експорту та макроекономічним результатом.

Такий підхід узгоджується з оновленням Національної експортної стратегії України до 2030 р. Міністерство економіки визначає серед її цілей збільшення експорту товарів і послуг до 77 млрд дол. США на рік, підвищення частки експорту у ВВП до 33% та зменшення частки сировинного експорту до 59% [4]. У цій логіці пріоритетом стає не механічне нарощування експорту, а зміна його якості через розвиток переробки, продукції з доданою вартістю, фінансових інструментів підтримки експортерів і торговельного представництва України за кордоном.

Наведені дані формують змішану оцінку стану українського експорту. Економіка зберігає адаптивну спроможність: експортні потоки підтримуються, морський коридор функціонує, окремі товарні групи демонструють позитивну динаміку, а європейський напрям залишається основним ринковим контуром. Водночас стратегічна результативність експортної моделі обмежується зростанням торговельного дефіциту, сировинною концентрацією, залежністю від масових вантажів, нерівномірною глибиною переробки та чутливістю до регуляторних рішень на ключових ринках.

З урахуванням наведених емпіричних результатів результативність експортної стратегії України доцільно розглядати як багатовимірну характеристику, що поєднує поточну здатність підтримувати експортні потоки та довгострокову спроможність змінювати структуру зовнішньої торгівлі. В

умовах геополітичних конфліктів визначальним стає не тільки валовий приріст експорту, а й його стійкість, товарна якість, географічна диверсифікація, логістична забезпеченість і макроекономічний ефект.

Таблиця 3. Критерії оцінювання результативності експортної стратегії України в умовах геополітичних конфліктів, розроблено автором з урахуванням [3–6; 10; 12; 13]

Критерій	Зміст критерію	Орієнтовні показники	Аналітичне значення
Експортна динаміка	здатність підтримувати або нарощувати експортні потоки	обсяг експорту товарів і послуг; темп приросту експорту; частка експорту у ВВП	фіксує загальну спроможність економіки генерувати зовнішній попит
Зовнішньоторговельна збалансованість	співвідношення експортних та імпорتنних потоків	покриття імпорту експортом; торговельне сальдо; темпи зміни експорту й імпорту	показує, чи компенсують експортні надходження імпортний тиск
Товарна диверсифікація	зниження залежності від обмеженого кола товарних груп	частка топ-5 товарних груп; індекс концентрації; кількість значущих експортних позицій	характеризує стійкість експорту до секторних і цінових шоків
Структурна якість експорту	співвідношення первинної сировини, продукції переробки та технологічно складніших промислових товарів	частка сировинних товарів; частка продукції первинної та середньої переробки; частка промислових і технологічно складніших груп	відображає глибину виробничої трансформації експорту без отожднення переробки з технологічною модернізацією
Географічна диверсифікація	розширення ринків збуту та зниження залежності від окремих партнерів	частка ЄС; частка топ-5 країн; кількість активних ринків; зміна основних напрямів експорту	визначає чутливість експорту до регіональних торговельних обмежень
Логістична стійкість	здатність забезпечувати експорт через доступні й альтернативні маршрути	обсяг експорту морськими, залізничними, автомобільними та річковими маршрутами; логістичні витрати; пропускна спроможність вузлів	показує здатність експорту функціонувати за умов блокад, атак і транспортних обмежень
Інституційна підтримка експортерів	наявність і дієвість державних інструментів виходу на зовнішні ринки	інструменти ЕКА; фінансування експорту; консультаційна підтримка; торговельні представництва	характеризує спроможність держави знижувати бар'єри експорту
Відповідність вимогам ринку ЄС	адаптація експортерів до правил європейського ринку	технічні стандарти; сертифікація; санітарні та фітосанітарні вимоги; екологічні норми	визначає перспективи стабільної присутності українських товарів на європейському ринку
Макроекономічний ефект	внесок експорту у стійкість економіки	валютні надходження; зайнятість; виробнича активність; податковий ефект	пов'язує експортну політику із загальною економічною стійкістю

Запропонована система критеріїв адаптована до українських умов воєнного періоду, для яких характерні значний дефіцит торгівлі товарами, залежність від морського коридору та інших логістичних вузлів, висока роль аграрно-сировинних і напівперероблених груп, концентрація на європейському напрямі та потреба в наближенні до технічних, санітарних, фітосанітарних і екологічних вимог ЄС. Тому результативність експортної стратегії доцільно оцінювати через поєднання макроекономічних, структурних, логістичних та інституційних критеріїв, а не через динаміку експортної виручки.

Приріст експорту сам по собі не гарантує зменшення структурної вразливості економіки. Збільшення постачання сировинних товарів може тимчасово покращити торговельну статистику, але не посилює стратегічну стійкість експортної моделі. Вищу стратегічну цінність має експорт, який розширює переробку, підтримує промислові ланцюги, формує внутрішню додану вартість, створює робочі місця та підвищує здатність підприємств працювати за стандартами розвинених ринків. Така логіка узгоджується з дослідженнями технологічних диспропорцій у торгівлі України з ЄС, маркерів експортної спеціалізації та методичного оцінювання експортно-імпоротної діяльності [10; 12; 13].

Доцільно розмежовувати адаптивну та стратегічну результативність. Адаптивна результативність відображає здатність експортерів підтримувати постачання за умов воєнних ризиків, логістичних обмежень і зміни доступних ринків. Стратегічна результативність пов'язана зі зміною товарної структури, зростанням частки продукції з глибшою переробкою, відповідністю вимогам ключових ринків, інституційною підтримкою підприємств і поступовим зниженням залежності від сировинної моделі.

Динаміка 2024–2025 рр. показує розрив між цими двома рівнями. Функціонування Українського морського коридору, переорієнтація логістики та зростання окремих товарних груп підтверджують адаптивну спроможність української економіки. Водночас поглиблення торговельного дефіциту, висока частка масових сировинних і напівперероблених вантажів, нерівномірна глибина переробки та залежність від обмеженої групи ключових ринків свідчать про обмеженість стратегічної результативності. Емпіричні дані 2024–2025 рр. підтверджують потребу переходу від оцінювання експорту за обсягами до оцінювання його стратегічної якості, що визначає здатність експорту підтримувати валютні надходження, зменшувати зовнішньоторговельний дисбаланс і змінювати товарну структуру в напрямі глибшої переробки, промислової складності та стабільного доступу до пріоритетних ринків.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що результативність експортної стратегії України в умовах геополітичних конфліктів не може оцінюватися лише через зміну валового обсягу експорту. Для воєнної економіки важливими є зовнішньоторговельна збалансованість, товарна структура, географічна диверсифікація, логістична стійкість, відповідність вимогам ключових ринків і макроекономічний ефект експорту. Аналіз зовнішньої торгівлі України у 2024–2025 рр. показав, що ключовою

проблемою стало поглиблення дисбалансу між експортом та імпортом. У 2025 р. товарний експорт знизився до 40,37 млрд дол. США, тоді як імпорт зріс до 84,74 млрд дол. США, унаслідок чого дефіцит торгівлі товарами збільшився до 44,37 млрд дол. США, а покриття імпорту експортом скоротилося з 58,9% до 47,6%. Така динаміка свідчить, що експортна стратегія має оцінюватися не за ізольованим показником експортної виручки, а за здатністю зменшувати зовнішньоторговельний дисбаланс і підтримувати економічну стійкість.

Товарна структура експорту у 2025 р. засвідчила часткові, але неоднорідні структурні зрушення. Скоротилася частка зернових культур, олійного насіння, руд і окремих аграрних позицій, натомість зросла частка жирів та олій, чорних металів, деревини, електричних машин і устаткування. Ці зміни не дають підстав говорити про завершену технологічну модернізацію експорту, однак фіксують певне зміщення між сировинними, переробленими та промисловими групами. Географічна структура також залишається концентрованою: європейський напрям зберігає ключове значення, а висока залежність від нього підвищує чутливість експорту до регуляторних, санітарних, фітосанітарних, екологічних і політичних умов доступу до ринку ЄС. Запропонована система критеріїв оцінювання результативності експортної стратегії охоплює експортну динаміку, зовнішньоторговельну збалансованість, товарну диверсифікацію, структурну якість експорту, географічну диверсифікацію, логістичну стійкість, інституційну підтримку експортерів, відповідність вимогам ринку ЄС і макроекономічний ефект. Такий підхід адаптований до українських умов воєнного періоду, оскільки враховує торговельний дефіцит, роль морського коридору, залежність від аграрно-сировинних і напівперероблених груп, концентрацію на європейському напрямі та потребу в підвищенні структурної якості експорту.

Дослідження дає змогу розмежувати адаптивну та стратегічну результативність експортної стратегії. Адаптивна результативність України у 2024–2025 рр. проявилася у збереженні експортних потоків, функціонуванні морського коридору, логістичній переорієнтації та позитивній динаміці окремих товарних груп. Стратегічна результативність залишається обмеженою через поглиблення зовнішньоторговельного дефіциту, сировинну концентрацію, залежність від масових вантажів, нерівномірну глибину переробки та чутливість до умов доступу на ключові ринки. Подальші дослідження доцільно спрямувати на кількісне тестування запропонованих критеріїв, розроблення системи ваг і побудову інтегрального індексу результативності експортної стратегії України.

1. Ukraine: Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5). February 2022 – December 2025 / World Bank, Government of Ukraine, European Union, United Nations. 2026. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fifth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna5-february-2022-december-2025>

2. Державна митна служба України. За 12 місяців 2025 року товарообіг України склав \$125,1 млрд. 2026. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-12-misiatsiv-2025-roku-tovaroobig-ukrayini-sklav-1251-mlrd-2598>

3. Export.gov.ua. How Ukraine's Goods Exports Changed in 2025. 2026. URL: <https://www.export.gov.ua/news/how-ukraines-goods-exports-changed-in-2025>

4. Міністерство економіки України. Україна оновлює експортну стратегію – з акцентом на переробку, «Зроблено в Україні» та нові можливості для бізнесу. 2025. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/f45bae13-40fc-4f1d-b344-b2c4506174c6?lang=uk-UA&title=UkrainaOnovliuEksportnuStrategiiuZAktsentomNaPererobku-zrobленоVUkrainiTaNoviMozhливostiDliaBiznesu>
5. Gopinath G., Gourinchas P.-O., Presbitero A. F., Topalova P. Changing global linkages: A new Cold War? *Journal of International Economics*. 2025. Vol. 153. Article 104042. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2024.104042>.
6. Bednarski L., Roscoe S., Blome C., Schleper M. C. Geopolitical disruptions in global supply chains: a state-of-the-art literature review. *Production Planning & Control*. 2025. Vol. 36, No. 4. P. 536–562. DOI: <https://doi.org/10.1080/09537287.2023.2286283>.
7. Countryman A. M., Litvinov V., Kolodiaznyi I., Bogonos M., Nivievskiy O. Global economic effects of war-induced agricultural export declines from Ukraine. *Applied Economic Perspectives and Policy*. 2025. Vol. 47, No. 2. P. 624–665. DOI: <https://doi.org/10.1002/aep.13468>.
8. Simakhova A. O. The impact of the war on Ukraine's foreign trade. *Economy of Industry*. 2024. No. 1(105). P. 5–15. DOI: <https://doi.org/10.15407/econindustry2024.01.005>.
9. Norik L., Skliar T. Analysis of the structure of export-import activity of Ukraine. *University Economic Bulletin*. 2024. Vol. 19, No. 2. P. 22–35. DOI: <https://doi.org/10.69587/ueb/2.2024.22>.
10. Калюжна Н., Дашков С. Технологічні диспропорції торгівлі ЄС та України. *Scientia fructuosa*. 2025. № 2(160). С. 25–43. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2025\(160\)02](https://doi.org/10.31617/1.2025(160)02).
11. Melnyk T., Tunitska Yu. Foreign trade relations of Ukraine and Poland: 2022–2024. *Ius Modernum*. 2024. Vol. 136, No. 5. P. 4–24. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2024\(136\)01](https://doi.org/10.31617/3.2024(136)01).
12. Melnichuk O. Markers of export specialization. *Ius Modernum*. 2024. Vol. 136, No. 5. P. 34–49. DOI: [https://doi.org/10.31617/3.2024\(136\)03](https://doi.org/10.31617/3.2024(136)03).
13. Malyarets L., Labunska S., Sidak M., Bilokononko H., Onegina V. Export–Import Activity and Its Assessment: The Ukrainian Case. *Administrative Sciences*. 2025. Vol. 15, No. 2. Article 42. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci15020042>.
14. Кабінет Міністрів України. Мінрозвитку: Українським морським коридором перевезено 120 млн тонн вантажів. 2025. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minrozvytku-ukrain-skym-morskym-korydorom-perevezeno-120-mln-tonn-vantazhiv>
15. Council of the European Union. Supporting Ukraine's trade. 2025. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-solidarity-supporting-ukraine-trade/>

---

1. World Bank, Government of Ukraine, European Union, & United Nations. (2026). *Ukraine: Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5)*. February 2022 – December 2025. Available at: <https://www.undp.org/ukraine/publications/ukraine-fifth-rapid-damage-and-needs-assessment-rdna5-february-2022-december-2025>

2. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy. (2026). *Za 12 misiatsiv 2025 roku tovaroobig Ukrainy sklav \$125,1 mlrd [For 12 months of 2025, Ukraine's trade turnover amounted to USD 125.1 billion]*. Available at: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-12-misiatsiv-2025-roku-tovaroobig-ukrayini-sklav-1251-mlrd-2598>

3. Export.gov.ua. (2026). *How Ukraine's Goods Exports Changed in 2025*. Available at: <https://www.export.gov.ua/news/how-ukraines-goods-exports-changed-in-2025>

4. Міністерство економіки України. (2025). *Ukraina onovliuie eksportnu stratehiu – z aktsentom na pererobku, "Zrobлено v Ukraini" ta novi mozhlyvosti dlia biznesu [Ukraine updates its export strategy with a focus on processing, Made in Ukraine and new opportunities for business]*. Available at: <https://me.gov.ua/News/Detail/f45bae13-40fc-4f1d-b344-b2c4506174c6?lang=uk-UA&title=UkrainaOnovliuEksportnuStrategiiuZAktsentomNaPererobku-zrobленоVUkrainiTaNoviMozhливostiDliaBiznesu>

5. Gopinath, G., Gourinchas, P.-O., Presbitero, A. F., & Topalova, P. (2025). Changing global linkages: A new Cold War? *Journal of International Economics*, 153, 104042. <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2024.104042>

6. Bednarski, L., Roscoe, S., Blome, C., & Schleper, M. C. (2025). Geopolitical disruptions in global supply chains: A state-of-the-art literature review. *Production Planning & Control*, 36(4), 536–562. <https://doi.org/10.1080/09537287.2023.2286283>

7. Countryman, A. M., Litvinov, V., Kolodiaznyi, I., Bogonos, M., & Nivievskiy, O. (2025). Global economic effects of war-induced agricultural export declines from Ukraine. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 47(2), 624–665. <https://doi.org/10.1002/aepp.13468>
8. Simakhova, A. O. (2024). The impact of the war on Ukraine's foreign trade. *Economy of Industry*, 1(105), 5–15. <https://doi.org/10.15407/econindustry2024.01.005>
9. Norik, L., & Skliar, T. (2024). Analysis of the structure of export-import activity of Ukraine. *University Economic Bulletin*, 19(2), 22–35. <https://doi.org/10.69587/ueb/2.2024.22>
10. Kaliuzhna, N., & Dashkov, S. (2025). Tekhnolohichni dysproportsii torhivli YeS ta Ukrainy [Technological disparities in EU–Ukraine trade]. *Scientia fructuosa*, 2(160), 25–43. [https://doi.org/10.31617/1.2025\(160\)02](https://doi.org/10.31617/1.2025(160)02)
11. Melnyk, T., & Tunitska, Yu. (2024). Foreign trade relations of Ukraine and Poland: 2022–2024. *Ius Modernum*, 136(5), 4–24. [https://doi.org/10.31617/3.2024\(136\)01](https://doi.org/10.31617/3.2024(136)01)
12. Melnichuk, O. (2024). Markers of export specialization. *Ius Modernum*, 136(5), 34–49. [https://doi.org/10.31617/3.2024\(136\)03](https://doi.org/10.31617/3.2024(136)03)
13. Malyarets, L., Labunska, S., Sidak, M., Bilokonenko, H., & Onegina, V. (2025). Export–Import Activity and Its Assessment: The Ukrainian Case. *Administrative Sciences*, 15(2), 42. <https://doi.org/10.3390/admsci15020042>
14. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Minrozvytku: Ukrainським морським коридором перевезено 120 млн тонн вантажів [Ministry for Communities and Territories Development: 120 million tonnes of cargo transported through the Ukrainian Sea Corridor]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/min-rozvytku-ukrainskym-morskym-korydorom-perevezeno-120-mln-tonn-vantazhiv>
15. Council of the European Union. (2025). Supporting Ukraine's trade. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ukraine-solidarity-supporting-ukraine-trade/>